

Vedení kroužku. Jak na to, pojďme společně krok za krokem. Část 2.

Osobnost dítěte, věková struktura návštěvníků kroužku

Prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, je pro jeho rozvoj osobnosti jedním ze základních předpokladů. Mnohdy není obtížné respektovat individualitu dítěte, snížit míru organizovanosti anebo upravit program v rámci kroužku či jiné aktivity s tím spojené. Mnohem složitější je změnit vlastní postoj k druhým, opouštět dosavadní názory a přístupy. V zásadě jde o to, abychom respektováním osobnosti dítěte vedli děti k jejich vzájemné toleranci a úctě, k citlivému a ohleduplnému chování. Děti by se měly naučit nejenom prožívat radost kamaráda jako svoji vlastní, ale i soucítit při nezdaru. Děti je nutné vést nenásilnou formou k ohleduplnému chování, které se vyznačuje určitými znaky a riziky. Vedoucímu kroužku by neměla uniknout u dětí zvýšená míra agresivního chování, vyřizování osobních účtů a hlasité projevy. Velice často mohou být opomíjeny drobné útoky, které jsou nenápadné, odmítání účasti na spolupráci mezi dětmi, posměšky, předbíhání atd. Kritický moment tohoto nevhodného chování dětí v kolektivu spočívá v možném ustálení názoru dítěte, že tento model chování je správný. Při řešení těchto situací je nutné zjišťovat příčinu jejich vzniku a zhodnocení nikdy nedělat bez možnosti vyjádření dítěte. Vedoucí kroužku, který přijme zásady vzdělávání dětí v zájmovém kroužku, musí být schopen uvažovat pragmaticky bez veškerých emocionálních složek. Pokud se podaří naplnit všechny tyto poučky, pak by neměl mít vedoucí kroužku problémy se vzděláváním dětí, s rozvíjením jejich emočních a sociálních dovedností.

Kromě individuálních odlišností můžeme u dětí nalézt zvláštnosti pro dané věkové skupiny. Nejvýraznější jsou v období dětství, to znamená v období, kdy navštěvují kroužky, které ovlivňují individuální postoj k dané skupině dětí a mnohdy i obsah činnosti.

Mladší školní věk 6 - 10 let

S nástupem do školy se mění způsob života dítěte. Školní život je založen na povinnostech, objevují se nové motivy činnosti. S tím je spojena přestavba paměti, pozornosti, všech poznávacích funkcí. Nelze už jednat jen podle impulsivních přání, ale je nutno podřizovat vlastní jednání kontrole, dbát určitého režimu a kázně. Dítě se učí jednat v souladu s uloženým úkolem. Vytvářejí se návyky záměrného vnímání a logické úvahy, formuje se systém vzájemně podmíněných pojmů se stále větší obsahovou přesností. Dítě není dosud zcela schopno odlišit podstatné od nepodstatného, nedostatek životních zkušeností vyplňuje fantazií, kterou vydává za skutečnost. Domýšlí si i různé podrobnosti, na nichž bezvýhradně trvá. Při vnímání prostorových vztahů má dítě sklon k zveličování. Často je schopno dobře vnímat celkový obraz události a dlouho jej uchovat v paměti. V tomto věku postupně dospívá ke schopnosti analýzy jednotlivých jevů. Často je překvapivě pozorné, zejména pokud se jedná o předmět jeho zájmu. Vzhledem k tomu, že pozoruje svět z hlediska svých vlastních potřeb a přání, všímá si i podrobností, které dospělým unikají. Dítě v tomto věku začíná chápat určité souvislosti a zajímá se o příčiny jevů. Upevňuje se mu svědomí. Důvěřuje autoritám, je přístupné, kamarádské, dobře se s ním navazuje kontakt.

Střední školní věk 11-13 let

Postupně se rozvíjí logické a abstraktní myšlení, pozornost a soustředěnost. Projevuje se vyšší míra citové zranitelnosti, přecitlivělosti a náhlých změn nálad. Dítě mění své zájmy. V mravním citění dochází k výrazným změnám, vnímá především nespravedlnost. Tělesný a duševní vývoj jsou často nerovnoměrné. Značný růst narušuje pohybovou koordinaci. Pohybová vytrvalost roste. Zvyšuje se kritičnost a klesá ochota přijímání autority. V chování se dále objevuje hlučnost, ostych a jiné protichůdné záležitosti.

Starší školní věk 14 – 16 let

V tomto období se dovršuje vývoj inteligence. Schopnost analýzy a chápání obecných vztahů značně pokročila, rozvíjí se i schopnost operovat s abstraktními pojmy. Zdokonaluje se orientace v prostoru a čase. Paměť se již neupírá jen na konkrétní věci, větší pochopení abstraktních pojmů a symbolů umožňuje i jejich zapamatování. Rozšíření analytické schopnosti má vliv na rozvoj vnímání. Dítě v tomto věku hlouběji proniká k podstatě věcí, dokáže odlišit podstatné znaky od nepodstatných. Své myšlenky přesně vyjadřuje specifickými výrazy. V komunikaci se začínají objevovat hovorové výrazy slov. Zájmy dítěte se začínají diferencovat ve shodě s jeho založením, ustalují se a směřují hlouběji do obsahu. Rozvíjí se speciální nadání. Děti mají značný sklon k fantazii, nacházejí oblibu v dobrodružných a fantastických příbězích. V práci projevují velkou samostatnost, vzniká u nich pocit povinnosti a odpovědnosti. Zesiluje se jejich sebevědomí, jsou však celkově nevyrovnané, nedůtklivé k připomínkám, nesebekritické. Vedle dospělých se cítí méněcenné, uznávají sice jejich autoritu, avšak nechtějí být už považovány za děti, a proto se přehnaně snaží napodobit dospělé a tím skrýt svůj pocit méněcennosti. Věci okolo sebe dítě již nepřijímá jako dané, nýbrž je analyzuje a hodnotí. Nezřídka sklouzává k negativnímu postoji a kritice svého okolí, což vede k častým konfliktům s rodiči. V citovém životě je dítě prudké a výbušné, ale značně povrchní. Obrací se více do sebe a mívá pocit osamělosti a nepochopení. Začíná se zároveň osamostatňovat ve vlastním životě, volí si autority. Ke skupině (kroužku) ho váže vědomí sounáležitosti a solidarity, je ovlivňován veřejným míněním skupiny. Morálka se postupně zvnitřňuje, po nesprávném činu následuje pocit viny a výčitky svědomí. V této době se počíná vytvářet mravní ideál - vzor, jehož kvalit si dítě přeje dosáhnout a jehož obdivuje (bývá jím často nějaká historická postava nebo známá osobnost sportovního života, dědeček či kdokoliv z rodiny).

Dospívání, období bouří a krizí

Dospívání je obdobím, které klade obrovské nároky na dospívajícího i jeho okolí. Je to čas velkých změn a uvnitř mladého člověka se děje obrovský zmatek. Každé dítě se s tím vyrovnává jinak, ale většinou jde o náladovost, vzdor, emocionální výkyvy, rozporuplnost, ztráta sebevědomí, hledání vlastní identity a podobně. Do puberty přichází děti v různém věku, dívky většinou dříve, již kolem desátého roku. Chlapci až kolem dvanáctého roku. Právě v této době kroužek opouští nejvíce dětí. Hledají si jiné záliby, ztrácejí zájem a často přestávají komunikovat. V této době je důležité najít si k dítěti cestu, ukázat mu, že vám může věřit, zvyšovat mu sebevědomí. Pokud dítě odmítá komunikovat, nenuťte ho k tomu,

dál na něj mluvte, on vaše slova vnímá a registruje. Neodpovídejte však nikdy za něj, nevysvětľujte si jeho mlčení jako nevychovanost.

Naprostá pasivita dospívajících je častá. Je spojena s úplnou absencí odpovědnosti v dané situaci. Čekají, že dospělí budou myslet a jednat za něj. Přitom dospělácká rozhodnutí i skutky ihned kritizují. Vedoucí chce, aby mu děti naslouchaly, ale ony potřebují, aby dospělí naslouchali i jim, měli by brát v úvahu jejich názory, přesvědčení nebo připomínky. Další vzájemné vztahy v životě závisí na všech zúčastněných, nejen na vedoucím. Každý je zodpovědný za atmosféru, která ve skupině vládne, každý může něčím přispět ke zmírnění napětí, zvládnání agresivity.

Pokud chcete pochopit mládež, musíte si získat jejich **důvěru**. A chcete-li získat důvěru, pak především byste měli brát jejich nápady a problémy vážně.

Důležitá je při práci s dospívajícími také **trpělivost**. Chcete-li být nápomocni, počkejte, až nastane příležitost. Dospívající naléhavě potřebují povzbuzení, obvykle se nenechají odradit tak snadno, avšak každý v tomto věku občas podléhá pocitu skleslosti a upadá do deprese. Pocit, že nikdy nebudou schopni překonat jisté obtíže, uskutečnit některé myšlenky atd., je jako závaží, které je stahuje do temných propastí. Znechucení je nutným důsledkem nejistoty, zejména nejistoty ohledně vlastního JÁ.

Povzbuzení se musí týkat aktuálních věcí, má pozitivní i negativní stranu. Dospívajícího byste nikdy neměli kárat za něco, co udělal špatně, aniž byste zároveň neprojeвили důvěru, že je v jeho silách chovat se jinak. Důležitá je zde spolupráce s rodiči, navzájem si všichni můžete velmi pomoci.

Zpracovala Mgr. Jarmila Vaníčková